

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Parashat derakhim

Rosanes, Judah ben Samuel

הדוהי, סענאזר

Ṷinitsi'ah, 5503 [1742 oder 1743]

רשע הנמש שורד

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9997

דרך צדקה דרוש יח

נדרים עד כאן אלא שהיו נדרים נמורים ויגורו מכלל בני נח
לנמרי

בוה

נבא לכונת המאמר דרבי אבין ס"ל דהטעם שהפיל
נמרוד לאברהם אבינו לכבדן האש וכי לא ידע
הקב"ה מנין לאוהביו ולטומרי מנותיו אלא היינו מסוס דהיה
ס"ל שקודם מתן תורה לא יגורו מכלל בני נח לנמרי ויהנה
מודעת זאת דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' ואם נהרג ולא
עבר הרי זה מתחייב כנפשו וכמו שנתבאר בדרך האמרים דרוש
פ' ולזה רצה לאוכסו לאברהם שיעבוד על ואחר לא ימנע אם
יעבוד הרי נעשה רנונו ואם ימסור נעמו למיתה פשיטא שלא
יעשה ה' לו גם דמאחר דאינו מנווה איסורא קא עביד למסור
ענמו ו לזה אמר רשע עושה פעולת שקר זה נמרוד שהיו
פעולותיו שקר מסו' לפני האמת אברהם יגור מכלל בני נח
לנמרי והיה מנווה למסור ענמו על קדושת ה' ומסוס הכי הנילו
הקב"ה ו כי תימא מנין לנו שנמרוד לא נדק במחשבותיו שאתה
אומר עליו שפעולותיו שקר אימא דלעולם דנדק מסוס דלא
יגור מכלל בני נח ומה שנינו לאברהם הוא בטביל יעקב וכמ"ס
פר אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לזה אמר
וזהו נדקה נדקה אמר זה אברהם שנאמר ונמרוד דרך ה' לעשות
נדקה ומטעם ומדחוינן דהקב"ה קובע סכר לאברהם על מה שהיה
עושה נדקה עם באי עולם ע"כ הטעם לפי שמסתניידו יגורו
מכלל בני נח לנמרי ונקראו בניו למקום דאי לא יגורו מכלל
בני נח א"כ לא מיקרו בניו כי אם עבדים ואיך נכחו הכתוב
במה שהיה עושה נדקה והלא איסור' נמי איכ"ל ודאי דקוטטא
דמלתא דיגורו מכלל בני נח וא"כ קרא דרשע עושה פעולת
שקר מתוקם ספיר כנמרוד הרש' שהיו פעולותיו של שקר טענה
במה שהיה סבור שלא יגורו מכלל בני נח והנה אמר יגורו
מכלל בני נח לנמרי ובדין הוא שיטול שכרו והיה מעשה הנדקה
שלום

לפני אלקים כזמן שחמד ואמת מן יגורוהו ויש לנדק דמס
חידש רבא בפסטי' דקרא דהרי מקרא מלא כתיב יגב עולם לפני
אלקים חסד ואמת מן יגורוהו ויש ליישב עם מאי דאמרין
במדרש כב"ר ו"ל כיו' עשות ה' אלקים ארץ ומסים כחלה עליה
במחשבה לברוא את העולם בדיו כיון שראה שאין העול' מתקיי'
בדיו שתף עמו מדת רחמים היו ביום עשות ה' אלקים ארץ
ומסים ולפי זה הוקשה לו לברא היכי קאמר קרא יגב עולם
לפני אלקים שהיו מדת הדיו והא אמרינן שראה הקב"ה שאין העולם
מתקיים בדיו לזה אמר רבא אימתי יגב עולם לפני
אלקים כזמן שחמד ואמת מן יגורוהו שהיה הנדקה שמהפכת
מדת הדיו למדת הרחמים וא"כ אפי' בלא שיתוף במדת הרחמים
יגב עולם לפני אלקים לפי עני' הנדקה אין כאן דין

ובזה יתבאר מאי דאמרין במדרש איהו אשר אהיה כנס
שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך אם פותחין את
ידיהם ועושים נדקה חף אני אפתח את ידי שנאמר יפתח ה' לך
את אוזניו הטוב ואם אינן פותחים את ידיהם לעשות נדקה מה
כתיב עם הן יעזרו במים ויבטו וגו' וכבר הביא הרמב"ן
אגדה זו בפ' על התורה פ' שמות יע"ט ויש לנדק דלמה
פרט מנות הנדקה יותר משאר מנות ועוד יש לנדק דמה
התייחסו יש לתשובה זו למה שכתב חסד רבינו ואמר לי
מה כמו מה אומר אליהם והשיב לו ה' אהיה אשר אהיה שפירשו
אם פותחין את ידיהם ועושים נדקה חף אני פותח את ידי כו'
ולכאורה אין קשר לדברים הללו אלו עם אלו אך כמה שכתבנו
יתיישב והנה הרב מוהר"ש יפה בשמות רבה פרשה ב' ס' ו'
ד' אבל במדרשים כו' כתב כי שאלת מה שמו היינו אם הנגול'
במדת הדיו או במדת רחמים כל' שאלם היא במדת הדיו דוקא
הם חוששים אולי יחסרו ונחם ה' אבל אם במדת רחמי' יודעים
בודאי שגואלם מאחר שאינם ראויים לנגולה והוא אומר שעתיד
לגואלם לפי שכן אותם במדת רחמים ורחמי' ה' הם לעולם ועד
כי לא בלו רחמי' ובוה נבא לכונת המאמר שחמד רבינו
סא מה שמו מה אומר אליהם כלום' אם הנגולה היא במדת הדיו
או במד' רחמי' וכדכתיב לזה השיב לו ה' דמה איכפת ליה בזה
אם אני דן אותם במדת הדיו מ"מ אני אהיה אשר אהיה כלומר
כנס שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך אם פותחין את ידיהם
ועושים נדקה חף אני אפתח את ידי כלומר שבידם הוא להפוך
מדת הדיו למדת רחמים ע"ז הנדקה שמונים וא"כ לעולם אני
מתנבב עמם במדת הרחמים וכדכתיבנא

ובזה יובן מאי דאמרין בכרמית רבה פרשה ח' סי' ב'
א"ר סימון בשעה שבה הקב"ה לברוא את אדם
הראשון נעמו מלאכי הכרת כתיב כתיבין וחסרות חבורות מהם
אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא הו"ד חסד ואמת נפטר
נדק וכלום נקשו אמת אומר אל יברא טבילו שקדים חסד אומר
יברא שהוא נומל חסדים שלום אומר אל יברא דכולהו קטטה
נדק אומר יברא שהוא עושה נדקות מה עשה הכ"ה נטל אמת
והשליכו לארץ הו"ד ותכלך אמת ארצה אמרו מלאכי הכרת
לפני הקב"ה מה אמת מבוה טכסים שלך תעלה אמת מן הארץ
הו"ד אמת מארץ תנחם ונדק משמים נשקף ע"כ ויש לנדק
במאמר זה וכי לא ידע כל אחד בטענת חברו ואמת לא ידע
שהוא נומל חסדים ועושה נדקות ועוד אמאי לא קאמר חסד
כי אם מנהו וז' דמילות חסדים וכי אינם מקיימין ישרא כי אם
מנהו וז' נדקה ועוד יש לנדק בסוף המאמר דקאמר דתרגה
ה' לטענת מלאכי הכרת ואמר אמת מארץ תנחם מהו זה כסיים
הכתוב ואמר ונדק מכמים נשקף דהא נדק במקומו היה עומד
כנס בימה

דרוש שניה עשר

במדרש

דרש ר' לוי מאי דכתי' מי זה בא מאדו המון
בנדים מבגרה זה הדור בלבוסו נעשה כרס
כחו אני מדבר בנדקה רב להוטיע' לעתיד לבא כשיבא הב"ה
לכלות את האומות מן העולם כחיים בל הסדי' כל מעלה ואומרי'
לפני כב"ה כלום יש לפניך משוא פנים מה נכתבו או מאלו הללו
כופכי דמים והללו כופכי דמים הללו מנלי עדיות והללו מנלי
ערויות הללו עובדי ע"ז והללו ע"ז אומר הכ"ה לתוכאל סניגורן
על יסדאל החור להם מסוכה באותה טעה תוכאל סניגורן על
יסדאל מתמוקק שנאמר בעת ההיא יעמוד תוכאל טרכס ואין
עמידה אלא שתוקה שנאמר עמדו ולא יכלו דבר אחר הכ"ה
לתיכאל נסתקתת אני מדבר שנאמר אני מדבר באיזה זכות אני
גואלם בטביל הנדקה שהיו עובין אלו עם אלו כאלתלחא הנדקה
לא יתקיימו שמים וארץ הו"ד אני מדבר בנדקה רב להוטיע ע"כ
הלא מראש מודעת זאת גודל מעלת הנדקה כי רבה היא
ואמרין במדרש וז"ל הסקופה ממטון קדשך בא
וראה כמה גדול כמה על נדקה שמהפכת מדת הדיו למדת
הרחמים שהרי כל הסקפה שבמורה הוא לרעה שנאמר ויסקופו
על פני סדוס וכן הוא חו' נסקפה ומייב' אם סיכרא חוץ מוז
שהיא לטובה נח' הסקופה ממטון קדשך ללמדך כגדול כח של
חנות עניים שמהפכת מדת הרנון למדת רחמים ע"כ ובוה
יובן מאי דאמרין בפ"ח דעירובין דף פ"ו דרש רבא בר מרי
יגב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן יגורוהו אימתי יגב עולם
לפני

שהסכימה דעתו לדעת עליון ואמר יברא שהוא עושה נדקת
 ואם כן לאיזה חכמית נקטק מסתים בטעה שעלה אמת מן הארץ
 ועוד אחרי קאמר לטון הסקפה היל'ל ונדק מסתים נראה .
ונראה דזה יוכן עם מאי דאמרין בפ' ק דע' עלה ד' אחר
 ר' יוסף לא ליכלי איניס גלותא דמוספי בתלת טעי
 קמייחא ביומא קמא דריט שטא ביחיד דלמא כיון דמסקיד דיניס
 מעייניו בעובדיה ודמפו ליה מידחי . והקפו והא אמת שלם
 דאשכות יושב ועוסק בתורה ומירני תורה דמעיב ביה אמת
 דכתיב אמת קנה ואל תמכור אין הב' עושה בו לפני מסורת
 הדין דין דלא כתיב ביה אמת הקב' עושה לפני מסורת הדין
 ע"כ . למדנו מכאן דאמת אין בו לפני מסורת הדין אלא הוא
 דין גמור ובפ'כ דשבת אמרין מאי טעמא סקרא אהדא כרעא
 ואמת מלבן לבוגא קוטטא קמי סקרא לא קמי כלומר טאין
 לסקר קיוס .

ובזה נבא לכונת המחמר דכטבא הק' בה לברוא את האדם
 אחר אמת טאל יברא לפי אמת אין בו לפני מסורת
 הדין וכיון דליכא לפני מסורת הדין אין העולם מתקיים
 וכדאמרין במדרש שאלה הקב' אם בורא אני את העולם
 במדת הדין אין העולם מתקיים וזהו כאלה אמת א יברא טכולו
 שקרים כלומר טפעולותיו דומים לו דכטב טאין לסקר קיוס כך
 אין לאדם קיוס כיון טאין עופים לו לפני מסורת הדין . ולזה
 הטיב חסד טיברא לפי טהוא גומל חסדים ובגמילות חסדים
 מהפך מדת הדין למדת רחמים ועושים עמו לפני מסורת הדין
 אם כן יכול להתקיים העולם והנה נטל הקב' לאמת והטלבו
 לארץ על טאמר אל יברא ואחר כך כטאמרו לפני מלאכי הכרת
 למה אפה מביה טכסים נלך ואמר תעלה אמת מן הארץ ועלה
 אמת וכדכתיב אמת מארץ תנחא אז ונדק מסתים נקטק כלומר
 טאמר לו אל יעלה בדעתך דכטביל טעלית תתהדר לפני מלך
 לדון דין גמור בלא לפני מסורת הדין לפי טאני במקומי אני
 עומד דין טעולתי היא אף כהסקפה טהיא לרעה לפי טאני מהפך
 מדת רוננו למדת רחמים ואם ונדק מסתים נקטק .

ובזה יוכנו דברי רש"י זל בפ' דבתרא עלה טהיא דאמר'
 תנו רבנן מעסה כמובן המלך ככזבו אונרותיו
 ואונרות אבותיו בטני בנורת וחברו טליו אחיו ובית אביו אמרו
 לו אבותיך נגזו אונרות והוסיפו על כל אבותם ואמה בזכות
 אונרותיך ואונרות אבותיך אל אבותי נגזו אונרות למטה ואני
 בגנותי ואונרות למעלה טאמר אמת מארץ תנחא ונדק מסתים
 נקטק ע"כ . ופרטי זל כטאמת מארץ תנחא אף מסתים נקטק
 הנדק נקטק מביט כמו נקטקה ומייבב כלומ' זכות הנדקה מביט
 ומסתכל למטה ע"כ . והנה מוהר"ם יפה בספר יפה מראה פ' ק
 דכאה מאמר ג' תמה בדברי רש"י וכטב ואינו נוח לי דודאי כל
 גמול טכר הוא מאת ה' מן הסתים ומה נשתנה מעשה הנדקה
 מכל המזות ומלכד זה יס לדקדק בדברי רש"י טכמב כטאמת
 מארץ תנחא אף מסת' נקטק הנדק לטלם גמול איד' הוא מקביל
 לגמולת אמת מן הארץ מה טנדק נקטק מן כמס . ועוד כמה
 טריבויא ראוה למלת נקטק מקרא דנקטקה ומייבב אם סוסרא .
 וכמה טכטבנו הדברים כטטטון טמוכבו המלך רנה לו טהנדקה
 עושה טכולות גדולות בטמים ממעל דהיינו כטאפכת מדת הדין
 למדת רחמי' מה טאין כן כטאר מזות . והביא ראוה לזה מקרא
 דכתיב אמת מארץ תנחא ונדק מסתים נקטק ופירש רש"י כטאמת
 מארץ תנחא כלומר דמיסקיד דינא בארעא דזה מורה מלת אמת
 זליכא לפני מסורת הדין אף מסתים נקטק נדק לטלם גמול .
 וזהו ככת' נקטק כמו נקטקה ומייבב דהיינו דמלת הטקפה היא
 לרעה ואפ"כ נקטק לטלם גמול לפי טהנדקה מהפכת מדת

הדין למדת הרחמים .
ובזה אלכה ואטובה א המחמר הפוכה קדים . ויש להקשות
 דאיך עלה בדעתם של עב"ם לומר מה נשתנו חלו
 מאלו והלא בטביל טמור מזותיו ומטטויו הורננו כל היום
 כהטכנו כנאן טכחה וכמה מסים וארנוניות והירופין ונדקין
 אנו סובלין לאהבתו יתברך וכל עב"ם הם שקטים ואכננים .
 ועוד יס לתמוה על מיכאל סגיורן של ישראל דמה זו טתיקה
 וכי לא ידע ההפך שיש בין ישראל לעב"ם טהוא כיתרון
 האור מהחשך . ותו דהקב' טלמד סגיוריא על ישראל לא מנא
 טוס הפרט בינינו לבין עב"ם כי אס מלות הנדקה . ועוד
 גריך לדעת מה המלה הזאת ומה טעם יס בה טבולה פרוטית
 טכעבודה למד סגיוריא של ישראל .

וביבוא בזה מנינו במדרש סדר אמור פרשה כ"ו סי' ה' זל
 ויאמר בא אל בינות לנגל אל תחת לכבוד ומלא
 חפניך בחלי אש וזרוק על העיר אר"י דסכנין טסה טנים היו
 אותם בחלים עוממות כידו של נבריא'ל סבור טישראל עושים
 מטובה כיון טרלא טלא עטו טטוב' בקט לזרקו בחימה ולקטעק
 בינתן של ישראל אחר לו הקב' ה נבריא'ל נבריא'ל להוגך להוגך
 כלומר אל תורקס בחימה אלא כנחת לפי טיש בהס בני אדם
 טעוטים נדקה חלו עם אלו טנאמר וירא לכרובים טכנית יד
 אדם ואין יד אלא נדקה כד' א פתח טפתח את ידך אר' אבא
 בטס'ר כרכי מי מעמיד העליונים והמתחונים הנדקה טעוטי
 ביד הה' ונדקתך אלהים עד מרום ע"כ .

ויש לדקדק כמאמר זה טובא דודאי נבריא'ל כמר ידע טעוטי'
 נדקה חלו עם אלו דאת'ל דנעלם זה מנבריא'ל זה לא
 יתכן דמי טידע טלא עטו טטובה איד' לא ידע טעוטים נדקה
 אלא עכ"ל ידע ועכ"ל בטביל עונותיהם הסכימה דעתו להקטס
 בחימה ולקטעק בינתן ואס כן מה הטיב לו ה' יס בהס בני
 אדם טזוטס נדקה וכו' וכן יס לדקדק כמה טסיים המאמר עיי
 מעמיד העליונים והמתחונים הנדקה טעוטים ביד דמה כטולה
 יס כמנות הנדקה טמטמת העליונים והמתחונים יומר מנא
 מרי' ג' מזות .

עוד מנאנו בפרק חלק דף ק' ד זל לא אליכס כל עונדי
 דרך אמר רב עמרם אחר רב עטאובי בגבורי על דת
 דאלו בסדום כתיב וה' המטיר על סדום ואלו בירושלים כתיב
 ממרום כלח אש כעלמותי וכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת
 סדום וכי מטוא פנים יס בדבר אמר רבא אמר רבי יוחנן מדה
 יתירה היתה בירושלים טלא היתה בסדום דאלו בסדום כתיב
 הנה זה היה עון סדום אחותך גאון כטענת לחס וגומר ויבטני
 ואבינו לא החזיקה ואלו בירושלים כתיב ידי נסים רחמינות
 וגו' ע"כ . ופרטי' וכי מטוא פנים יס כדבה הוא'ל וישראל רעים
 יותר מסדום כדכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום למה
 מנא פנים יס בדבר דהתס כתיב וה' המטיר הוא בעלמא והכא
 כתיב ממרום טלא אש על ידי שליח ע"כ . ויש לדקדק מה זו
 ההרעה טהרעיש הקב' את עולמו טאמר עטאובי כטוברי' על
 דת בטביל דכסדום נפרע מהס הקב' בעלמא ואלו בירושלים
 נפרע מהס על ידי שליח וכן כמה טהקטו וכי מנא פנים יס
 בדבר דמה מטוא פנים טייך מאחר טכבר נפרע מהס מה לי על
 ידי הקב' מה לי ע"י שליח .

תו יס להקטית כמה טמירנו מדה יתירה היתה בירושלים
 טלא היתה בסדום דאלו בסדום כתיב יד עני ואביון
 לא החזיקה ואלו בירושלים כתיב ידי נסים רחמינות ופירש רש"י
 מדה יתירה לטובה דבירושלים כתיב ידי נסים רחמינות בטלו
 ילדיסן היו לכרות לחו טהיתה מוחנת חכרתה ואוכלת ככו טאמא

דרך צדקה דרוש יח

רחמינות היו ואלו בסדום כתיב יד עני ואביון לא החזיקה ע' כי
ואני תמיה כזה טובא שהרי אין ריבוי העונות ומיעוט מורה
על טוה רשע מזה שהרי לפעמים מי טיט בידו עונות מרובים
הוא נדון נחור לפי שכשיקול אל דעות זכויותיו מרובין מעונותיו
ואותו מעונותיו מועטים הוא רשע נחור לפי שכשיקול אל דעות
עונותיו מרובין זכויותיו והוא רשע נחור ואין הפרש בזה בין
אדם פרטי למדינה כוללת או לכל העולם שהכל תלוי אם
העונות יתירות על הזכויות הדי אותו האיש או אותה המדינה
חייבת ואם הזכויות יתרות על העונות הדי אותו האיש או אותה
המדינה נדקת וכמו שיבאר כל זה הרמב"ם בריש פרק שלישי
מהלכות תשובה יע"ט.

והשתא

איכא לעיובי כשאמר הכתוב ויגדל עון בת עמי
מחטאת סדום מה היא הכונה אם לומר מעונות
ירושלים היו מרובין מחטאת סדום זה לא יתכן כלל לפי שעדיין
אפשר שאף שאנשי ירושלים עובתים מרובים נדוני' נמורים
לפי זכויותיהם מרובים בשיקול אל דעות ואנשי סדום אף שאין
להם כל כך עונות הם רשעים נמורים. ואם כן מהו זה שמה
הכתוב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום. אלא עכ"ל שכותב
הכתוב באומרו ויגדל עון בת עמי הוא שיקול ה' עונות ירושלים
עם זכויותיהם ועונות סדום עם זכויותיהם ובלה הכרעת עונות
ירושלים נגד זכויותיהם יותר מהכרעת עונות סדום נגד זכויותיהם
ועל זה תמה הכתוב ואמר ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום.
וא"כ עכ"ל כששקלו עונות סדום היה ככלל מה שלא החזיקה יד
עני ואביון וכששקלו זכויות ירושלים היה ככלל מנות הנדקה.
וא"כ מה תשובה השיב רבי יוחנן מזה אחרת היתה בירושלים
שלא היתה בסדום דאלו בסדום כתיב יד עני ואביון לא החזיקה
ואלו בירושלים כתיב יד נשים רחמינות והלא כל זה היה בכף
מאזנים כשיקול אל דעות ועם כל זה נזוה קרא ואמר ויגדל עון
בת עמי מחטאת סדום.

אמנם

על פי הקדמתנו יאמר נא דלטסה המאמרים הללו
בונה אחת להם שכבר נתבאר גודל מעלת הנדקה
שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים. וכבר הראת לדעת שכל
שהעונות הוא ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא בתכליתו מה שאפשר
לפי טבא במשפט חזק וכמ"ט בספרי לי נקם ושלם אחר הקב"ה
אל תהיו סבורים שאפשר מכס ע"י שליח כמס שנפרעת מפדעה
ע"י משה ומסחריו ע"י מלאך אבל לעתיד אני נפרע מכס טבא
לי נקם ושלם ע"כ וכמו שנתירך בפרט זה בדרך עכב יע"ט.

וזרו

כונת המאמר לא אליכם כל עוברי דרך עשאוני בני
בעוברי על דת דכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת
סדום ואלו בסדום כתיב וה' המטיד על סדום הוא בעצמו אלא
בא עמהם במשפט חזק ואלו בירושלים שהיו חטאים יותר מסדום
נפרע מהם ע"י שליח כדכתיב ממרום שלא אט אלמא שלא בא
עמהם במשפט חזק. ועל זה הקטו וכי משוא פנים יש בדבר
שירושלים שהיו חטאים ביותר לא בא עמהם במשפט חזק וסדום
בא עמהם במשפט חזק ולזה השיב ר' יוחנן מזה יתירה בירושל'
כו' כלומר דסדום לא היו עושים נדקה ובירושלים היו עושים
נדקה כלומר דסדום אף שלא היו חטאים כאנשי ירושלים מכל
מקום כיון שהיו רעים וחטאים כפי הדין הנחור בא עליהם
במשפט חזק ונפרע מהם על ידי ענמו לפי טכך חייבה מדת
הדין אבל אנשי ירושלים אף שהיו חטאים יותר מסדום וכפי
מדת הדין היה ראוי ליפרע מהם ע"י ענמו ולבא עמהם במשפט
חזק מ"ל לא בא עמהם במשפט חזק ונפרע מהם ע"י שליח לפי
שהיה בהם מלות הנדקה שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים.
והכי

והכי

אמרין במדרש איכה ואל ידו נשים רחמינות בשלו
ילדיהן רבי הונא בשם ר' יוסי אחר הקב"ה לא הניחו
אותי לפשוט ידי בעולמי כיגד היתה לטשת מהם ככר א' והיה
בה כדי שתאכלנה היא ובעלה יום א' וכיון שמת בנה של שכנתה
היתה נוטלת אותה הככר ומתנחת אותה בו והעלה עליה הכתוב
כאלו בשלו ילדיהן למנות הה"ד ידו נשים רחמינות בשלו ילדיהן
וכל כך למה בשביל שהיו לברות למו ע"כ. ופירש מהר"ש יפה
לא הניחו אותי לפשוט ידי בעולמי דראויים היו לבלתי השאיר
מהם פליטה ועל ידי כן נמנע פושט ידו בעולמו שבהבדל היה
העולם אחד מהם המקיימים אותו חלח על ידי הנדקה שעשו לא
הניחו מקום למדת הדין לעשו' כך עכ"ד והן הן הדברים שכתבו
שע"י מנות הנדקה הפכו מדת הדין למדת רחמים ולא הפנה
ה' עמהם במדת הדין כי אם במדת הרחמים.

ובזה

יובן מאי דאמרין ברבא פרשה אמור פכ"ט סי' ב' ואל
כי אעשה כלה בכל הנשים אשר הדחת'ך שמה אומות
העולם שהם מכלים עדותיה' אעשה כלה אבל ישראל שאין מכלין
עדותיהם כד"ל לא תכלה פתח שדך לא אעשה כלה וכו' הימתי
בחדש השביעי ע"כ. והקשה מהר"ש יפה דמה טעם לכילין
האומות עם מה שהם מכלים עדותיהם. ולפי דרכינו הדברים
כפסטרן דמנות פאה שהיא מתנות עניים גורם שאינו בא עם
ישראל במדת הדין אלא במדת הרחמים ולפיכך אינו עושה עמהם
כלה אבל ח"ה שאין בהם נדקה ומכלים עדותיהם בא עמהם
במדת הדין ועושה אותם כלה יומה שסיים המדרש הימתי בחדש
הז' הכונה היא כמ"ט ש מהר"ש יפה שמה שקבע ה' יום הדין
בחדש הז' הואל טובתן של ישראל לפי שקודם לזה הוא זמן
אסיפת הפירות וכותבים לעניים לקט שכחה ופאה וכסויטב
לדון את כל העולם אינו דן את ישראל במדת הדין אלא במדת
הרחמים לפי שגדול כח של מתנות עניים שמהפכת מדת הרגזו
למדת רחמים וכדכתיבנא.

וראיתי

בכ"ר פכ"ט סי' ה' א"ר ברמיז נעשה כעטב יאודה
ובנימין מה שלא נעשה בסדום כתיב כתיב
וחטאתם כי כבדה מאד וכעטב יאודה ובנימין כתיב עון בת יט'
ויאודה גדל במאד מאד א"ר תנחומא אית לן קרא חורי ויגדל
עון בת עמי מחטאת סדום ואותם לא נשתייר מהם פליטה ואלו
נשתייר מהם פליטה אלא אותה ההפוכה כמו רגע לא פשטו
ידיהם במנות לא חלו בהם ידים א"ר תנחומא לא חלת יד ליד
או פשטו ידיהן במנות ידי נשים רחמינות בשלו ילדיהן כ"כ למה
היו לברות למו ע"כ. והנה מהר"ש יפה הביין באומרו לא פשטו
ידיהם במנות מהם מנות וכן מה שאמר ר' תנחומא לא חלת יד
ליד דהיינו שלא חלתה במנות ועל זה הקט' ממה שאמרו בסוטה
דעברה מכבה מנה ואמרין נמי ולא יקח אחד שאינו נוטל
שחד של מנות והאריך בזה יע"ט. ולא ידעתי איך נרמו באומרו
ולא חלו בה ידים שלא פשטו ידיהם במנות. ועוד מה חידש
רבי תנחומא באומרו לא חלת יד ליד. אשר ע"כ נראה דאגדה
זו ואגדה דפ' חלק הם שפה אחת ודברים אחדים בעיקר הקושיא
ובתירוטה דמ"כ כ"ד דבסדום לא נשתייר מהם פליטה היינו
מאי דאמרין בפ' חלק דבסדום נפרע מהם ע"י ענמו וכיון דנפרע
מהם ע"י ענמו בא עמהם במשפט חזק ולא נשתייר מהם פליטה
ואלו בירושל' נפרע מהם ע"י שליח ומש"ל לא בא עמהם במשפט
חזק ונשתייר מהם פליטה. ועל זה תמה דלמאי מאחר דכתיב
ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום. ומרנו לא חלו בה ידים לא
פשטו ידיהם במנות וא"ר תנחומא לא חלת יד ליד כלו' דבסדום
לא היו עוסי' נדקה ופי' ידים היינו יד ליד שהיא הנדק' שנקראת
יד ליד וכמו שנתבאר בדרך עניים במאד'ל כל מי טיט בו נשות
הרוח

הרוח אפילו עושה נדקה בסתר לא ינקה מדינה של גהינם שנא' יד ליד לא ינקה רע יע"ט - ולפי שלא היו עושים נדקה בא עמיהם בדיון גמור אבל ירושלם פטטו ידיהם במזות דהיינו שהיו עושים נדקה והפכו מדת הדיון למדת רחמים ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק והוא התי' עמנו שאמר רבי יוחנן באגדה דפרק חלק - באופן שכל האגדות האלו הם דברים אחדים איך בהם הפרט כי אם כפי' ולא חלו בה ידיים דלפי אגדה דפרק חלק מאי דכתיב ולא חלו בה ידיים הוא מעיקר הקוטיא דויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ועם כל זה בסדום לא חלו בה ידיים כלומר שלא נפרע מהם עז' עליהם והוא בירושלים חלו בה ידיים כלומר שנפרע מהם עז' עליהם ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק וכא התירוץ לזה ידי נשים רחמניות כלומר דכירושלים היו עושים נדקה : אך כפי האגדה דכ"ר מאי דכתיב ולא חלו בה ידיים הוא תירוץ הקוטיא שהק' הכתו' ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום והוא לא נשתייר מהם פליטה והוא נשתייר מהם פליטה לזה תי' הכתיב דבסדום לא חלו בה ידיים כלומר שלא עשו נדקה ואם כן נשאררה מדת הדיון במקומה וחייבה מדת הדיון שלא ישתייר מהם פליטה אבל ירושלם שהיה בהם מזות הנדקה הפכו מדת הדיון למדת רחמים ונשתייר מהם פליטה - הכלל העולה דלכל האגדות בירושלים לא התנהג בהם במדת הדיון כי אם במדת הרחמים - טוב ראיתי הדבר מפורט במדרש חזית כפ' חשכני אחריו נרובה וז' אמר ר' יאודה אמרה כז' לפני הקב"ה דכונו כל עולם על טהנת עם שכנותי במדת הדיון ועמי במדת רחמים אחריו נרובה והביאו על זה אופה אגדה דכ"ר

דרך דרמים דרוש יט

בדרש אך עשי לי עונה קטנה אליהו כהן היה ואמר לה שמפרים הלה מן העינים ע"כ -

באהבת ה' אומנו קדשנו במגופיו אשר יעשה איתם האדם וחי בהם אמר רחמנא באין לך דבר

שעומד בפני פקוח נפש - וזכו כבא לכאור ויכוח הגרופית עם אליהו והמסך הפסוקים הלא הם כמובים בספר מלכים סי' י"ז

זה תאמר ותלך לקחת ויקרא אליהו ויאמר לקחי נא לי פת לחם כידך ותאמר חי' ה' אלקיך אם יס לי מעונ כי אם מלא כף קמח

כד ומעט שמן בנפחת והנני מקושטת סנים עגים ובאתי ועשיתיהו לי ולבני ואכלנוהו ומתנו ויאמר אליהו אליהו אל תראי

באי עשי בדברך אך עשה לי מעט ענה קטנה בראשונה והנחת לי ולבני מעט באחרונה כי כה אמר ה' אלקי ישראל כד

הקמח לא תכלה וגו' - ויס לדקק בפסוקים אלו טובא חזא במ"ט היא ואכלנוהו ומתנו דלאוזה תכלית הזכירה יום המיתה

לא היה לה לומר אלא שאין לה כי אם מלא כף קמח כד ומעט שמן בנפחת והם נזכרים לזה לאכול ואם לא יאכלו ימותו אבל

המיתה של אחר האכילה אינו נודק לטעמה - עוד יס לדקק במאמר אליהו אל תראי באי עשי כדברך אך עשי לי מעט ענה

קטנה וגו' דה"ק עשי כדברך והלא זה אינו אלא כדבריו דלדידה לא היתה נותנת לאליהו ולא כלום - עוד יס לדקק כמה שכל

אליהו דבריו ואמר עשי לי ענה קט' בראשונה והנחת לי דלמאי אינטרדיך לומר והנחת לי באומרו עשי לי סני - ומו כמה

שסיים דבריו ואמר כי כה אמר ה' וגו' דמאי נתינת טעם הוא למאי דקאמר אליהו והול' וכה אמר ה' -

וקורם כל דבר נקדים דנרסינו כפ' בתרא דיומא ת"ר מי טאחזו בולמוס מאכילין אותו טבל וטביעית שביעת טבל ותרומה

ונבלה מאכילין אותו טבל וטביעית שביעת טבל ותרומה בן תמאי היא דתניא מאכילין אותו טבל ואין מאכ' אותו תרומה בן

תימא אומר תרומה ולא טבל א"ר היבא דאפטר בחולין כ"ע לא פליגי דמתקנין ליה ומספינין ליה כי פליגי בדלא אפטר בחולין

מ"ס טבל חמור ומ"ס תרומה חמורה מ"ס טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומ"ס תרומה חמורה אבל טבל אפטר לתקוניה ע"כ -

וסרס' בדאפטר בחולין טיט דיי בחולין של טבל להאכילין לאחר שתנטל תרומתו דכ"ע לא פליגי דמתקנין ליה ומספינין ליה

חולין ואין מאכילין אותו טבל ולא תרומה כי פליגי בדלא אפטר בחולין א"ר אובל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות

שהוא ולא יפרטו מתנו תרומתו להאכילין תרומה לעצמה וחולין לעצמו וכן תימא אומר מוטב שיפרטו תרומתו ויאכיליהו כל

אחד לעצמו ולא יאכיליהו טבל בנות שהוא מ"ס טבל חמור שאפילו לכהנים אינו ראוי ומ"ס תרומה חמורה שאין לה

היתיר אבל טבל אפטר דמתקן להו וחולין זהו דריוין לכל אדם ע"כ -

והנה

ל

ז

הרוח אפילו עושה נדקה בסתר לא ינקה מדינה של גהינם שנא' יד ליד לא ינקה רע יע"ט - ולפי שלא היו עושים נדקה בא עמיהם בדיון גמור אבל ירושלם פטטו ידיהם במזות דהיינו שהיו עושים נדקה והפכו מדת הדיון למדת רחמים ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק והוא התי' עמנו שאמר רבי יוחנן באגדה דפרק חלק - באופן שכל האגדות האלו הם דברים אחדים איך בהם הפרט כי אם כפי' ולא חלו בה ידיים דלפי אגדה דפרק חלק מאי דכתיב ולא חלו בה ידיים הוא מעיקר הקוטיא דויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ועם כל זה בסדום לא חלו בה ידיים כלומר שלא נפרע מהם עז' עליהם והוא בירושלים חלו בה ידיים כלומר שנפרע מהם עז' עליהם ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק וכא התירוץ לזה ידי נשים רחמניות כלומר דכירושלים היו עושים נדקה : אך כפי האגדה דכ"ר מאי דכתיב ולא חלו בה ידיים הוא תירוץ הקוטיא שהק' הכתו' ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום והוא לא נשתייר מהם פליטה והוא נשתייר מהם פליטה לזה תי' הכתיב דבסדום לא חלו בה ידיים כלומר שלא עשו נדקה ואם כן נשאררה מדת הדיון במקומה וחייבה מדת הדיון שלא ישתייר מהם פליטה אבל ירושלם שהיה בהם מזות הנדקה הפכו מדת הדיון למדת רחמים ונשתייר מהם פליטה - הכלל העולה דלכל האגדות בירושלים לא התנהג בהם במדת הדיון כי אם במדת הרחמים - טוב ראיתי הדבר מפורט במדרש חזית כפ' חשכני אחריו נרובה וז' אמר ר' יאודה אמרה כז' לפני הקב"ה דכונו כל עולם על טהנת עם שכנותי במדת הדיון ועמי במדת רחמים אחריו נרובה והביאו על זה אופה אגדה דכ"ר

וזהו כונת ר' לוי דאמר דטס טנים היו הנחלים עמומת בידו של נבריהל שמא יעשו תשובה כיון שלא עשו

פקס לזרקן בחימה ולקעקע בינתם לפי טראה שכפי מדת הדיון

ראוי ה' לקעקע בינתם ואמר לו הקב"ה נבריהל נבריהל להונך

להונך כלומר אל תורקס בחימה אלא ננחת לפי טיט בהם בני אדם

שעושים נדקה וכיון שכן הם מהפכים מדת הדיון למדת רחמים

ואינו יכול לבא עמהם במדת הדיון כי אם במדת רחמים - וזהו

כתיבא הקב"ה ללכות עכו"ם מן העולם עומדים כל השרים של מעלה

ואומרים כלום יש לפניך משוא פנים מה נשתנו אלו מאלו -

שהכונה היא עם מה שפרש' בפסוק מי זה בא מאדום דלעתיד לבא

הקב"ה בכבודו ובעתו נפרע מסרו של עשו ואחר כך מעטו שנאמר כי רותה בשמי' חרבי ואחר כך על אדום אשליך

נעלי וכו' שנבאר לעיל דאיתא בספרי דלעתיד לבא נפרע הקב"ה מן

עכו"ם בעצמו ולא על ידי שליח שנא' לי נקס וכלם - ועל זה עומדים כל השרים של מעלה ואומרים כלום יש לפניך

משוא פנים מה נשתנו אלו מאלו והוא הקוטיא בעצמה שהקשה בפרק חלק -

וזהו כונת הכתיב שעומדים כל השרים ואומרו' מי זה בא מאדום חמוץ בנדים מבגרה זה הדור בלבוטו נועה

ברוב כחו טרוזין טבא הקב"ה בעצמו ליפרע מן עכו"ם ואם כן בא עמהם

במשפט חזק נועה ברוב כחו כדי ללכותם לנמרי ועל זה טרואים וכו' משוא פנים יש לפניך והלא בירושלים שהיו חטאים

ביותר נפרעת מהם על ידי שליח כדו' טלא לבא עמהם במשפט חזק

ומה נשתנו אלו מאלו והוא הקוטיא עצמה שהקשה בפרק חלק -

ואומר הקב"ה למיכאל החור להם תשובה ומיראל מתקוק לפי

טלא מגא תשוב' לקוטיא השרים לפי שידע שישראל כפי מדת הדיון

היה ראוי לבא עליהם במשפט חזק ועם כל זה התנהג עמהם במדת רחמים - לזה השיב הקב"ה אני מדבר בנדקה והיא התשוב' בעצמה שטובים ר' יוחנן בפרק חלק דיתר

יא

ב

על